

הנהגות אלה - שיש להן תוקף - הן כפי שהן בארץ ישראל
התאורה משה ליכנס לארץ

אנשים באופן בלתי מדויק כדי למעט את הערך של ארץ ישראל. נאמר
שם: "מפנימה התאורה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל וכי לאכל מפריה
או לשבע מטובה הוא עריך אל אסור. הרבה מצוות נעטרו ישראל, ואין
מתקיימן אלא בא"י, אכנס-אני כדי שיתקיימו על ידי" (94). יש
אנשים שטובים באופן שטחי שאין לא"י ערך ועצם, דרך "נותנת רוחים"
של היום מצווה התלויה בארץ, כבוד שמטיה, תרומות ומעשרות וכדומה.
כך שהארץ אינה אלא מכשיר וזממעי, והמצוות שהורות את התכלית, כל זה
מטולף מעיקרו. האמת היא הפוכה מזה: כל הרווחים האלה הם תוצאה של
בצחירת הדושה ארץ ישראל (96). הפרטים נמשכים מן הכלל ולא להפך:
כל פרטיה ודקדוקיה של תורה נמשכים מקדושת כלל ישראל, "אשר בך
בנו מכל העמים" (95). על הסילוף הזה יש הערה יסודית של בעל "גדולי
תרומה", ר' עזריה פיגו זצ"ל, תלמיד חכם גדול ועצום, שהיה חי
גאטליה. לפניה כמה מאות שנים. בספרו "בדנה לעיתים", הוא מעיר שלא
נאמר בגמרא "אכנס לארץ כדי לקיים מצוות" אלא "הרבה מצוות נעטרו
ישראל... אכנס לארץ כדי שיתקיימו על ידי". בטעם מחשבה ענקי הוא
מבאר שלא מדובר ברובה פרטי של מצוות על ידי הכניסה לארץ אלא
בדבר אחר לגמרי. משה רבינו, "השקול כנגד כל ישראל", דואג לביסוס
היסודי של ישראל בכניסתם לארץ. הוא יודע שיש ענין שהוא נכנס לארץ,
כדי שתחת הדרכתו תתקיימה המצוות של כלל ישראל ושלמדתם. "הרבה
מצוות נעטרו ישראל, ואין מתקיימן אלא בא"י, אכנס כדי שיתקיימו
על ידי". בשביל זכות הרבים והשראת השכינה בישראל, "לא שאני אקיים,
שהן אל אפסר, אלא בהתיישב שם בהמשך הזמן, וכבר נבדלה-בדנה על זה
כנגדך. אלא למען שתקיימו על ידי, שבית ישראל יקיימו אותן על ידי,
בסמך ובשכלל. כי בהיותי שם עמם, במקום קדושים, ארבה מאוד לזרזם
ולתזהרם על קדושתם וששיתם" (97).

ארץ-ישראל
א

ארץ-ישראל איננה דבר חיצוני, קנין חיצוני לאומה, רק בתור אמצעי למטרה
של התאגדות הכללית והחוקת קיומה החמרי או אפילו הרוחני. ארץ-ישראל היא
חסיבה עצמית קשורה בקשר-חיים עם האומה, הבוקה בסגולות פנימיות עם
מציאותה ומתוך כך אי-אפשר לעמוד על התוכן של סגולת קדושת ארץ-ישראל,
ולתוצא לסופל את עומק הבתה. בשום השכלה רציונלית אנושית כ"אם ברוב ד'
אשר על האומה בכללה, בהטבעה הטבעית הרוחנית אשר נבשמת ישראל, שהיא
שולחת את קויה בצבעים טבעיים בכל וארצות של תהרגשה תבריאנה, ומורחת
חיה את זריחתה העליונה על-פי אותה המדה של רוח-הקדושה העליונה, המכללת
חיים ונעם עליון את לבב קדושי הרעיון ועומקי המחשבה הישראלית.

מורה ארץ ישראל פ"א

קדושת הארץ וקדושת המצוה

אמנם יידיה הגאון ר' יעקב דוד רידב"ו שליט"א, העיר בקונטרס-השמיטה אשר לו:
אין אפשר לומר, שנחיר להפיק את מצות שביעית ע"י הפקעת המכירה, משום שאנו אומרים
שגנבי שביעית בזמן הזה יש קנין לנכרי להפקיע, משום ישוב-ארץ-ישראל. -הרי כיון שאנו
מפקיעים אותה מקדושתה אין כאן מצות ישוב ארץ-ישראל.
אבל כ"ז מיוסד רק על הסברא. שאין שום מעלה אחרת לארץ ישראל מלבד מה שעל
ידה אפשר לקיים את המצוות התלויות בה, והיא לפי זה רק כעין הכשר להמצות התלויות בארץ,
לפיכך כשמפקיעים חובת המצוות, אפילו ע"פ הכרח, שוב אין כאן מצות ישוב ארץ ישראל.
ובאמת לא כן הדבר, וסברא זו אינה מיוסדת ע"פ עיקר יסודה של תורה. התלויה ביסוד קדושתה
העליונה גם היא בארץ ישראל, ומלכה ושריה בנוים אין תורה" וכו' שגלו ישראל במקומם
אין לך ביטול-תורה גדול מזה" (הגיגה ת). כי ארץ-ישראל דומה בזה לתלמוד-תורה: ותלמוד-
תורה, אצ"ט שהוא מביא לידי מעשה המצוות כולן, מכלי-מקום חלילה לומר, שערכה של תורה
איננו כ"א הכשר למעשה המצוות, אבל היא עליונה וחשובה בקדושתה בפני עצמה, עד שאפילו
כשולמדין מה שאי אפשר לקים כלל אין שיעור למעלה הלימוד ההוא, ועוד הוא גדול באיזה
שנים מן הלימוד שאפשר לקיימו במעשה שהרי זה נחשב ג"כ עשיה כדאמרין (מנחות ק"א):

כל העוסק בתורה הטאת כאילו הקריב הטאת וכל העוסק בתורה אשם כאילו הקריב אשם,
ואין שיעור למעלה התורה של הלימוד בדברים שאין להם שום יחס לעניני מעשים, פי היא
בעצמה עליונה מכל, אלא שבכלל גודל מעלתה כלולה גם מעלה זו שהיא מביאה לידי מעשה -
כמו כן היא קדושת ארץ ישראל, אצ"ט שבקדושתה היא מביאה אותו גם בתורבנה לידי כמה
מצוות, שאין לנו דוגמתן בחוץ-לארץ, וק"ו בבנינה, מי מנה עפר יעקב, מימ לא זה הוא כל
עיקר מעלתה, עד שנאמר, שאם מתבטל חיובן של כמה מצוות או אם יש איזה דוחק, המונע
מקיום המצוות ומכריח לבקש דרכים כדי להיות נפטרים מהן מפני הדחק, יגדע בזה ערך
קדושתה וחבת מצות ישיבתה, כי לא כן הוא, ואפילו אם מפני הדחק צריכים להפיק איוו
מצוה מהמצוות התלויות בארץ לא יפול על זה, חס-ישלום, לבם של הנוכחים להסתופף בצלצח
קדושת חבת נצימת ארץ-המדה אשר ענין ה' אלהינו בה תמיד, מראשית השנה עד אחרית
שנה, מה יידידות משכנותיך ה' צבאות נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ד', לבי ובשרי
ירגנו אל אל חיי, כי עצם ישיבת ארץ ישראל מצד עצמה שקולה היא נגד כל המצוות שבחורתה,
שבכלל כל המצוות כלולות גם כל המצוות התלויות בארץ.

אשר האלף ליה דין
מורה פ"א

אמר רבי תנחומא ושיה: תנווננים ידבר רש"י זה
משה, רשעיר יענה ענות - זה הקדוש-ברוך-הוא
שהוא עשירו של עולם סאמר לו: רב לך (סדרש)
פלא עצום הוא זה שרבי תנחומא דורש את לשון הכתוב: יענה
ענות על הקדוש-ברוך-הוא?
אמר על כך היהודי הקדוש מפשיטתא דיל, כי בעולם העליון אכן נדרש
רבי תנחומא לתת ביאורים על הדרש הזה, והוא השיב כי כוננתו היתה כך:
הרי ידוע שאלמלי היה משה רבנו נכנס לארץ, היה מביא בזאת את
הגאולה השלמה ושוב לא היה עוד כל תורבן, ברם, הגאולה השלמה מן
ההכרח שתבוא על-ידי משיח בן דוד, לפיכך לא היתה העת ההיא כשרה
לגאולה שלמה.
תה מרומי במלה "רב" שהיא נוטריקון של רות, ברעו - היינו:
שהגאולה תבוא רק על-ידי בן דוד המלך, שיצא מרות ורבעו.
ואם ברצוננו להשלים את האותיות "רב", כדי שיתקבלו השמות רות
ורבעו בשלמותם, עלינו להוסיף את האותיות: ע ד ר ת.
זהו איפוא שרמו רבי תנחומא בדרשתו: ועשיר יענה ענות - בתור
פירוש על "רב לך" - שאמר הקדוש-ברוך-הוא למשה, כי הגאולה אינה
יכולה לבוא אלא על-ידי נאצט של רות ורבעו ולא על-ידי. ואכן, המלה
ענות יחד עם המלה "רב" מהוות ביחד: רות ביצו".

מורה ארץ ישראל
פ"א